

МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

КВАСНИЦЬКА Раїса¹, ФОРКУН Ірина², ГОРДЕЄВА Тетяна³

¹Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0002-0443-9390>

²Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0002-4588-6349>

³Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0003-3546-4238>

У статті обгрунтовано, що надійне продовольче забезпечення населення є стратегічною домінантою для зміцнення продовольчої, а також національної безпеки будь-якої країни та її сталого розвитку. Визначено, що фінансування аграрного сектору є фактором, який можна віднести як до забезпечення функціональності цього сектору, так і до стимулювання його розвитку. Враховуючи тенденцію до зростання ефекту віддачі фінансової підтримки через податок на прибуток підприємств, необхідно розширити та збільшити обсяги фінансування програми державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Водночас пропонується сільгоспвиробникам активніше вдаватися до пільгового банківського кредитування через його стимулюючі властивості.

Ключові слова: аграрний сектор, фінансова підтримка, кредитування.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2023-10-18>

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сільське господарство є життєвонеобхідною галуззю економіки, яка забезпечує населення продуктами харчування та сировиною для промисловості. Надійне продовольче забезпечення є основою продовольчої та національної безпеки країни, а також її сталого розвитку. Сучасні реалії, такі як стрімкі зміни соціально-економічної та політичної ситуації в світі, тенденції розвитку світового сільського господарства та необхідність забезпечення продовольчої безпеки, вимагають посилення уваги до розвитку аграрного сектору.

Світовий досвід показує, що сучасне сільське господарство має бути інноваційним. Інновації повинні стосуватися всіх факторів виробництва, включаючи техніку, технології, породи тварин, сорти рослин, фінансування та логістику. Також з'явилися нові погляди та підходи щодо співвідношення економіки, в т.ч. сільського господарства та екології на міжнародному, національному, регіональному рівнях, які можна узагальнити в необхідності оцінювати людські потреби і виробництво матеріальних благ з урахуванням можливостей нашої планети "віддавати" ресурси і "переробляти" відходи життєдіяльності людства [1]. Тому, саме фінансування аграрного сектору є тим чинником, який, без перебільшення, можна вважати забезпечувальним щодо функціоналу цього сектору, а також і стимулюючим щодо його розвитку. Як наслідок, в світі актуалізувалися дослідження щодо практики застосування та розробки нових підходів до фінансування суб'єктів аграрного сектору, саме підходів до їх фінансової підтримки, а також оцінки ефективності їх застосування. Враховуючи існуючі виклики та загрози як національного, так і світового масштабу, залишаються актуальними та потребують подальшого дослідження питання забезпечення розвитку аграрного сектору, в частині оцінки його сучасного стану, забезпечення державної фінансової підтримки агровиробників, розвитку міжнародних інтеграційних взаємозв'язків між підприємствами агропромислового комплексу, а також виділення проблем та окреслення перспектив їх вирішення.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми та перспективи розвитку аграрного сектору, підходи до фінансування його потреб активно вивчаються дослідниками як на світовому рівні, так і на національному рівні окремих країн. Ці дослідження проводяться з метою виявлення напрямів та проблем розвитку сільського господарства, зменшення бідності та забезпечення продовольчої безпеки окремих держав та світу загалом. Так, Організація європейського економічного співробітництва (ОЕСР) з 1986 р. веде дослідження динаміки державної підтримки сільгоспвиробників, що результує у щорічних звітах «Моніторинг та оцінка аграрної політики». Вибірка збільшилась з 20-ти до 54-х країн на сьогодні. ОЕСР не надає фінансування, а здійснює пошуки та аналіз, які допомагають

урядам визначити стратегії на шляху до підвищення ефективності, зростання та інновацій у сільському господарстві [2].

Група дослідників Натан П. Хендрікс та Нельсон Б. Вілліорія (Канзаський державний університет), Аарон Сміт (Університет Каліфорнії), та Метью Стіглер (Швейцарський федеральний технологічний інститут у Цюріху) у 2022 р. дослідила вплив сільськогосподарської політики держави на пропозицію та продуктивність. Так, підтверджуючи тезу Нобелівського лауреата Теодора В. Шульца (1979) про негативні наслідки протекціонізму в сільському господарстві, дослідники зробили висновок про те, «що усунення руйнівного державного втручання підвищує продуктивність», а посилення економічних стимулів спонукає до вдосконалених агро-технологій та інновацій [3].

В полі зору українських вчених-економістів залишаються актуальними питання державної підтримки фінансового забезпечення аграрного сектору України. Так, до прикладу Рябоконт В.П. [4] у своїх працях досліджує проблематику державної підтримки суб'єктів різних видів сільськогосподарського виробництва, поточний стан та стратегічні напрями реалізації державної аграрної політики щодо фінансового забезпечення розвитку аграрного сектора України. Однак, незважаючи на численні дослідження науковців, питання державної підтримки суб'єктів аграрного сектору залишається актуальним, адже трансформаційні перетворення, виклики та загрози, з якими зустрічаються агровиробники вимагають нових ідей щодо вирішення проблеми відносин держави та аграрного підприємництва в умовах інтеграції України до європейського економічного простору та потребують подальшого поглибленого опрацювання.

Для дослідження були використані такі методи, як: діалектичний метод та метод аналізу і синтезу. За їх допомогою конкретизовано місце та роль сільського господарства в забезпеченні сталого розвитку країн. Зокрема, метод аналізу та синтезу дозволив розглянути світовий досвід державної підтримки агробізнесу в найбільш успішних країнах та узагальнити характерні особливості їх державної підтримки. Метод системно-структурного аналізу дозволив здійснити системний аналіз цілей сталого розвитку України та заходів державної підтримки розвитку аграрного сектору. За допомогою цього методу було сформовано комплекс цілей, завдань, напрямів та заходів державної підтримки аграрного сектору. Використання порівняльного методу дозволило прослідкувати динаміку обсягів виділення державної підтримки аграрному сектору України в 2018-2022 роках, а також виділити особливості конкретних програм, які реалізовувались державою у аналізовані роки.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета статті – обґрунтувати сутність державної фінансової підтримки розвитку аграрного сектору, її роль у забезпеченні сталого зростання та розробити оцінку ефективності державної фінансової підтримки в Україні, ґрунтуючись на врахуванні міжнародних та національних аспектах фінансової підтримки розвитку аграрного сектору.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Розвиток сільського господарства є одним із найпотужніших інструментів для подолання крайньої бідності, підвищення спільного процвітання та прогонування прогнозованих 9,7 мільярдів людей до 2050 року. Зростання в сільськогосподарському секторі в два-чотири рази ефективніше підвищує доходи найбідніших верств населення порівняно з іншими секторами [5]. Однак, сьогодні, як ніколи, знаходиться під загрозою продовольча безпека, що спричинена численними потрясіннями від збоїв у виробництві та постачанні сільськогосподарської продукції, пов'язаних з COVID-19, екстремальними погодними умовами, шкідниками тощо. Вторгнення РФ в Україну прискорило глобальну продовольчу кризу, яка загнала мільйони людей у крайню бідність, а близько 205 мільйонів людей у 45 країнах мають так мало їжі, що їхнє життя під загрозою [5].

При цьому, світовий досвід переконує, що створення та розвиток стійкого, економічного збалансованого сільськогосподарського виробництва в країні уможливується при реалізації цілеспрямованої державної підтримки. Історично склалося, що та чи інша держава активно втручаються в діяльність аграрного сектору через потребу забезпечення достатнього та доступного продовольства для населення, а також отримання належного рівня доходів сільськогосподарських виробників (в т.ч. й фермерів). Кожна країна має свої характерні особливості щодо державної підтримки аграріїв, які різняться не тільки обсягами фінансування, а й конкретними цілями, які будуть досягнуті за такої підтримки (таблиця 1).

Згідно зі звітом ОЕСР, «Моніторинг та оцінка сільськогосподарської політики за 2022 рік» 54 країни, за якими проводився моніторинг: всі економіки ОЕСР та ЄС, а також 11 економік, що розвиваються, надавали в середньому окремим агровиробникам 611 млрд \$ на рік позитивної підтримки протягом 2019-21 рр. Більше половини, 317 млрд \$ на рік було надано за рахунок вищих ринкових цін, які сплачували споживачі, а решту 293 млрд \$ на рік сплатили платники податків через бюджетні трансферти [10].

Таблиця 1

Світовий досвід державної підтримки агробізнесу в найбільш успішних країнах

Країна	Слоган, характерні особливості державної підтримки
Австралія	«Тонна зерна на кожного австралійця». Фінансова підтримка у вигляді грантів, короткострокових кредитів із низькими ставками, надається фермерам для компенсації збитків спричинених природними або техногенними факторами, коли такі збитки терпить значна кількість господарств у регіоні. Податкові пільги фермерам та диференціація податкових ставок за секторами агробізнесу
Канада	«Швидкий інтернет на кожному ферму». Для фермерів створена спеціальна кредитна установа Farm Credit Canada. Діє система «управління поставками»: через державні закупівлі на ринку є контроль внутрішнього виробництва та обмеження імпорту за допомогою високих мит. Держава фінансує проекти розвитку сучасних технологій
Китай	«Система державного регулювання та підтримки агропромислового комплексу». З 2005 р. закріплюється курс на динамічну підтримку сільськогосподарських товаровиробників: прямі субсидії на придбання насіння, сучасної техніки тощо; удосконалення інфраструктури (оптових агроринки, товарні біржі), пільгове кредитування, цінова підтримка та регулювання.
ЄС	«На шляху до більш справедливої, екологічної та більш орієнтованої на ефективність Спільної Аграрної Політики». Сільське господарство та сільські райони займають центральне місце в Європейській зеленій угоді, а CAP 2023-27 стане ключовим інструментом у досягненні амбіцій стратегії «Від ферми до столу» та біорізноманіття.
Ізраїль	«Оаза посеред пустелі». Запроваджено підтримку стартапів у сфері хай-тек для застосування сучасної агротехніки. Держава платить заробітну плату сільськогосподарським консультантам, які навчають, консультують, допомагають отримати пільгові кредити та реалізувати бізнес-модель фермерам-початківцям.
Японія	«Політика «розумного» сільського господарства». Сільське господарство суттєво субсидується, взято курс на розвиток робототехніки та інформаційних технологій у сільському господарстві. Фермери об'єднуються в кооперативи, які є сильним аграрним лоббі в політиці.
Туреччина	«Аграрний all inclusive». Сільськогосподарський банк Туреччини виділяє спеціалізовані позики з низькою процентною ставкою для переробних підприємств та органічних ферм, держава погашає суми відсотків. Держпрограма для підтримки виробників, які впроваджують екологічно стійкі сільськогосподарські технології.
США	«Довгий шлях від прямого субсидування до страхових виплат». У 2014р. пряма бюджетна допомога була замінена іншим інструментом - страхуванням ризиків: страхування від падіння цін (PLC) та страхування сільськогосподарських ризиків (ARC).

Джерело: згруповано на основі [6,7,8,9]

Однак, за словами Маріон Янсен директорки ОЕСР з питань торгівлі та сільського господарства хоча «державна підтримка сільського господарства досягла рекордного рівня, але частка підтримки, спрямованої на стимулювання сталого зростання продуктивності, зменшилася» [11]. Ретроспективний аналіз динаміки підтримки агровиробників окремих країн наведений в таблиці 2.

За даними таблиці 2 можна зробити висновок про те, що серед країн із суттєвою часткою державної підтримки (PSE) у 2022 р. виділяється Японія (31,77%). Значний рівень PSE мають також країни ЄС (16,30%), Китай (13,38%), Туреччина (13,63%) та Ізраїль (9,74%). При цьому, загальна динаміка PSE за останні 20 років демонструє зменшення державної підтримки в аналізованих країнах (в т.ч. й в Україні на -4,81%). Виключенням є лише Китай, який вирізняється зростанням рівня PSE від 3,5% у 2000 р. до 13,38% у 2022р. Варто відмітити, що, починаючи з 2005 р., рівень PSE Індії є від'ємним (у 2022 р він дорівнює -20,18%).

Таку ситуацію можна пояснити або значним обсягом податкових вилучень, або ж різниця національних та світових цін є не на користь перших, що сигналізує про непряме чи приховане додаткове оподаткування виробників в країні. Що ж стосується позитивної динаміки обсягів державної підтримки, то лідируючі позиції займає Китай, державна підтримка агробізнесу якого зросла від 9256 млн \$ до 273634 млн \$. Значне зростання спостерігається і в ЄС (+8703 млн \$), Канаді (+1503 млн \$), Австралії (+2138 млн \$), Ізраїлі (+205 млн \$) та Туреччині (+1767 млн \$). Значно зменшили державну фінансову підтримку в Японії (- 26360 млн \$), США (- 7106 млн \$) та Україні (- 1078 млн \$).

Таблиця 2

Динаміка підтримки агровиробників (PSE) у 2000-2022 роках

Країна	Од. виміру	Роки								Зміна (+,-)
		2000	2005	2010	2015	2019	2020	2021	2022	
Австралія	млн \$	686	1117	1303	782	1853	2085	3057	2824	+2138
	%	3,29	3,65	2,97	1,8	4,16	3,98	4,43	4,33	+1,04
Канада	млн \$	3962	5823	6453	4004	4525	4727	7808	5465	+1503
	%	17,70	19,39	14,97	8,57	9,06	8,83	11,77	7,62	-10,08
Китай	млн \$	9256	33758	112596	211506	200038	250277	289292	273634	+264378
	%	3,52	8,02	12,68	16,07	13,36	14,77	15,17	13,38	+9,86
ЄС	млн \$	79864	116322	100294	91415	99050	97971	91467	88567	+8703
	%	30,33	28,58	19,34	18,57	18,88	18,62	18,34	16,30	-14,03
Індія	млн \$	2172	-21322	-51966	-14462	-24247	-40665	-80792	-100323	-102495
	%	1,79	-12,35	-14,77	-3,60	-4,95	-8,34	-15,84	-20,18	-21,97
Ізраїль	млн \$	768	469	890	1013	1108	1388	1612	973	+205
	%	21,69	10,07	12,46	12,96	12,54	15,12	15,70	9,74	-11,95
Японія	млн \$	50482	40392	50102	30025	37396	40267	33121	24122	-26360
	%	55,75	48,96	49,17	37,62	42,10	43,33	37,59	31,77	-23,98
Туреччина	млн \$	7932	9333	24023	12078	8611	13995	8957	9699	+1767
	%	28,42	18,75	28,99	18,06	15,23	23,07	15,94	13,63	-14,79
США	млн \$	47993	38988	28454	34884	40187	38369	53011	40887	-7106
	%	21,38	14,64	7,97	8,64	10,20	9,27	10,39	7,21	-14,17
Україна	млн \$	203	1644	1647	145	1018	490	57	-875	-1078
	%	2,25	8,61	5,25	0,54	2,85	1,41	0,11	-2,56	-4,81

* % валової виручки агровиробників

Джерело: складено на основі [12]

Сільське господарство має вирішальне значення для економічного зростання, при цьому на його частку припадає 4% світового валового внутрішнього продукту (ВВП) [5]. Українська економіка не є виключенням, адже аграрний сектор є її важливою складовою, частка якої в національному ВВП в 2018-2021 роках складала 10-13% [13]. Український аграрний сектор забезпечує продовольчу безпеку держави, виробництво продуктів харчування для населення та сировини для переробної промисловості, посідає значне місце у товарній структурі експортних поставок [4]. Водночас, стрімкі зміни соціально-економічної та політичної ситуації в глобальному просторі, тенденції розвитку світового сільського господарства й необхідність забезпечення продовольчої безпеки вимагають посиленої уваги до розвитку аграрного сектору. Так, відповідно до цілей сталого розвитку України на період до 2030 року [14], розроблених з врахуванням ухвалених на Саміті ООН зі сталого розвитку 17 глобальних Цілей сталого розвитку [15], фінансова підтримка надається одержувачам за такими напрямками:

- часткова компенсація вартості насіння сільськогосподарських рослин вітчизняного виробництва, закупленого у фізичних осіб - підприємців та юридичних осіб, які здійснюють виробництво та/або його реалізацію;
- часткова компенсація витрат, пов'язаних з наданими сільськогосподарськими дорадчими послугами;
- фінансова підтримка сільськогосподарських кооперативів;
- часткова компенсація вартості придбаної сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва;
- бюджетна субсидія на одиницю оброблюваних угідь (1 гектар) - новоствореним фермерським господарствам;
- бюджетна субсидія на одиницю оброблюваних угідь (1 гектар) для фермерських господарств (крім новостворених);
- здешевлення кредитів;
- спеціальна бюджетна дотація за утримання корів молочного напрямку продуктивності фермерському господарству, у власності якого перебуває від п'яти корів, ідентифікованих та зареєстрованих відповідно до законодавства;
- доплата на користь застрахованих осіб - членів/голови СФГ без набуття статусу юридичної особи ЄСВ.

Обсяги фінансування програм державної фінансової підтримки наведені в таблиці 3.

Таблиця 3

Обсяги фінансування програм державної фінансової підтримки агровиробників України у 2018-22 рр.

Показники	Фактичні обсяги фінансування, млн грн					Темпи приросту, %			
	2018	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
Державна підтримка тваринництва	2389,8	2433,6	0	0	0	+1,8	-100	-	-
Державна підтримка розвитку хмелярства, молодих садів, виноградників та ягідників	394,3	397,9	0	0	0	+0,9	-100	-	-
Надання кредитів фермерським господарствам	0	225,1	65,6	50,0	0	+100	-70,9	-23,8	-100
Фінансове забезпечення заходів у сільському господарстві шляхом здешевлення кредитів	265,9	449,9	0	0	0,731	+69,2	-100	-	+100
Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств	203,3	420,4	0	0	1,268	+106,8	-100	-	+100
Фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників	912,8	640,8	3965,8	4662,4	1645,4	-29,8	+518,9	+17,6	-64,7
Всього	4166,2	4657,7	4031,4	4712,4	1647,4	+11,8	-13,4	+16,9	-65,0

Джерело: складено на основі [16]

Варто відмітити, що українська економіка в результаті повномасштабної війни, розв'язаної РФ проти України у 2022 році, скоротилася більш ніж на 35%, що безпосередньо вплинуло на обсяги державної підтримки аграрного сектору. При цьому, вартим уваги є дослідження підходів до оцінки ефекту, який отримує держава через надання фінансової підтримки суб'єктам сільськогосподарського підприємництва. Так, вважаємо, що опосередковано визначити ефект від державного фінансування сільськогосподарської галузі в країні можливо через показники обсягів реалізації сільськогосподарської продукції та податкових надходжень до бюджету країни. Дані таблиці 4 демонструють динаміку обсягів фінансової підтримки сільського господарства України за 2018-2022 роки, їх частки у капіталі суб'єктів сільськогосподарського підприємництва та обсяги повернення сум фінансової підтримки через податкові надходження (податок на прибуток) до бюджету (ефект повернення сум фінансової підтримки).

Таблиця 4

Обсяги повернення сум фінансової підтримки через податкові надходження до бюджету (ефект повернення сум фінансової підтримки) у 2018-2022 рр.

Показники	2018	2019	2020	2021	2022
Фінансова підтримка агробізнесу (видатки держави), млрд грн	4,20	4,60	4,00	4,70	1,65
Капітал суб'єктів сільського господарства, млрд грн	973,9	1020,6	1120,8	1332,0	1441,0
Частка державної фінансової підтримки у капіталі суб'єктів сільського господарства, %	0,43	0,45	0,36	0,35	0,22
Податок на прибуток суб'єктів сільського господарства, млрд грн	0,48	0,79	0,61	1,18	1,20
Ефект повернення фінансової підтримки через податок на прибуток підприємств агробізнесу, %	11,90	17,39	15,00	25,53	72,73

Джерело: складено на основі [13, 16]

Таким чином, можна стверджувати, що державна фінансова підтримка сприяє як розвитку сільського господарства, його прибутковості, так і наповнення бюджету держави через ефект повернення сум фінансової підтримки (рисунок 1).

В Україні програми державної підтримки включають такі пріоритетні сфери, як тваринництво, садівництво та фермерство, а також здешевлення кредитів та закупівлю техніки. Ці програми були адаптовані до нових умов та потреб сільгоспвиробників, що дозволило виокремити такі напрямки, як страхування врожаю, підтримка нішевого та органічного виробництва, бджільництво. Так, програма з підтримки тваринництва на 2021-2023 роки передбачає надання спеціальних бюджетних дотацій з метою реконструкції ферм та комплексів, зміни структури виробництва, покращення якісного складу поголів'я, підтримки біорізноманіття та біологічної безпеки. Підтримка розвитку садівництва, виноградарства та хмелярства передбачається шляхом часткового відшкодування вартості придбання садивного матеріалу плодово-ягідних культур, винограду та хмелю, проведення робіт із спорудження шпалери і встановлення систем краплинного зрошення та придбання матеріалів, необхідних для проведення таких робіт. Також передбачаються

дотації на нове будівництво та реконструкцію холодильників, цехів первинної переробки, об'єктів із заморожування плодів та ягід, придбання ліній товарної обробки, автоматизованих ліній з їх висушування та переробки.

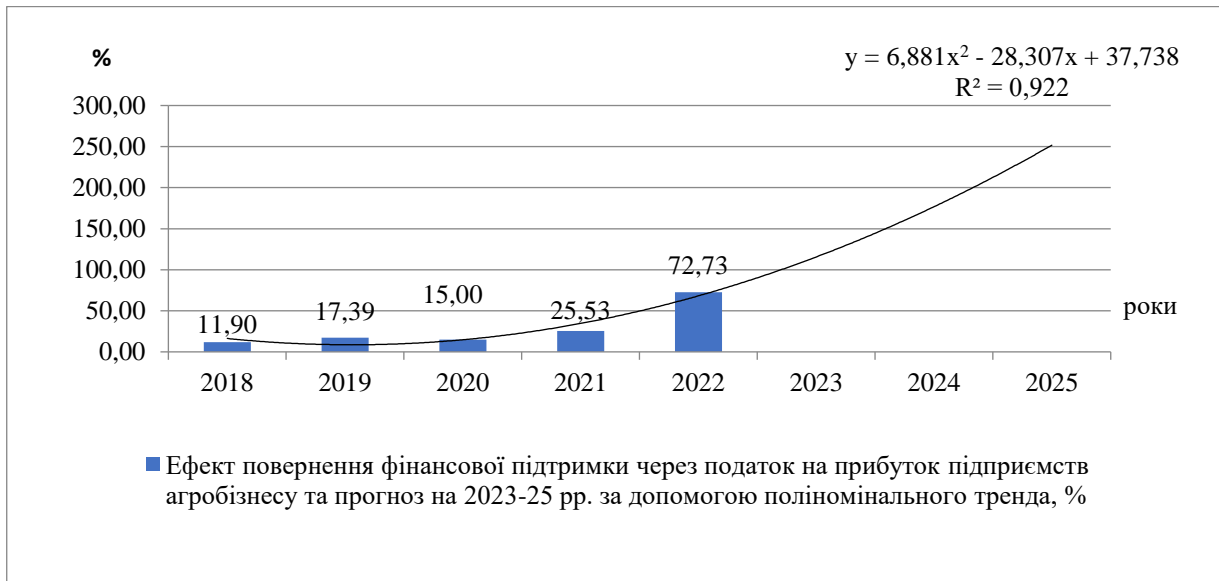

Рис. 1. Ефект повернення фінансової підтримки через податок на прибуток підприємств агробізнесу та прогноз на 2023-25 рр. за допомогою поліноміального тренда, %

На нашу думку, вагомим джерелом фінансової підтримки сільськогосподарського виробництва, крім державної фінансової підтримки, є банківські кредити. Загалом кредитування сільгосп сектору за 2022 рік зросло вдвічі – до 118,9 млрд грн. На початок 2023 року аграріїв кредитував 51 банк в країні на загальну суму 118,9 млрд грн. Це майже вдвічі (на 44%) більше, ніж у 2021 році – тоді банки видали аграріям 82,4 млрд грн.

Таблиця 5

Кредитування аграріїв у 2019-2023 рр.

Кредити надані	Роки					Δ 2023-2019	
	2019	2020	2021	2022	2023	млрд грн	%
Всього, млрд грн	61,5	61,6	82,4	118,9	117,1	55,6	90,41

Джерело: складено на основі [17]

АТ «Райффайзен Банк» залишається незмінним лідером у кредитуванні аграріїв за сумою наданих кредитів: на початок 2022 року сума наданих кредитів становила 19,5 млрд грн, а на початок 2023 року – 23,5 млрд грн. На друге місце у 2023 вийшов АТ «Ощадбанк»: 5,3 та 14 млрд грн в 2022-2023 роках, а на третє піднявся АТ «ПриватБанк»: 3,5 та 12,8 млрд грн в 2022-2023 роках. Ці державні банки кредитують аграріїв за державною програмою «Доступні кредити 5-7-9%», чим пояснюється різке зростання їх частки на ринку кредитування агровиробників [17]. Далі йде АТ «Прокредит Банк»: 10,5 і 10,5 млрд грн в 2022-2023 роках, а за ним – АТ «ПУМБ»: 6,0 і 9,4 млрд грн, та АТ «Креді Агріколь банк»: 7,7 та 9,2 млрд грн відповідно по роках.

Окрім, зазначеної вище програми державної програми «Доступні кредити 5-7-9%», вітчизняні виробники можуть скористатися такими банківськими кредитами: АТ «Райффайзен Банк» пропонує відновлювані кредитні лінії 18,0% - 18,5%; партнерські програми із закупівлі сільськогосподарської техніки, обладнання та засобів захисту рослин 0,01-21,0%; інвестиційний кредит на придбання сільськогосподарської техніки та обладнання 19,5% - 22,0%; вексельні програми - комісія 1-6% [18]. АТ «Креді Агріколь Банк» пропонує кредити під 20% на придбання сільськогосподарської техніки та обладнання та програми фінансового лізингу з компенсацією від ЄБРР [19].

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Державна фінансова підтримка сільського господарства – механізм реалізації державної політики в аграрній сфері, що супроводжується створенням сприятливих економічних, організаційних і правових умов для розвитку аграрного виробництва. Йдеться про бюджетне фінансування програм, спрямованих на розвиток галузі, пільговий податковий режим, часткову компенсацію процентних ставок за кредитами комерційних банків, списання безнадійної заборгованості перед бюджетом, а також програми підтримки технологій та інновацій. Збільшення частки експорту сировини може вкрай негативно вплинути на економічне зростання галузі. У багатьох країнах основна підтримка спрямована на сталий розвиток територій, ланцюгів постачання, органічне виробництво продуктів та забезпечення безпеки харчових продуктів для споживачів. Цей досвід також може бути корисним при реформуванні та вдосконаленні системи державної підтримки сільського господарства України. Важливою проблемою, яку частково допомагають вирішити міжнародні донорські організації, є фінансування сільських домогосподарств та малих фермерських господарств, які є основою боротьби з безробіттям та запорукою інклюзивного економічного зростання на селі. Програми ФАО та інших донорів в Україні доступні лише для великих сільгоспвиробників, які володіють 250-1000 га землі; а для малих фермерських господарств, яких складають переважну більшість, така донорська допомога не передбачена. Тому їх впровадження та реалізація дозволить підтримати агробізнес в Україні та забезпечити його розвиток у післявоєнний період.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Kalachenkova, K., Melnyk, S., Pavliuchenko, Y., Titova, O., Kvasnytska, R. Principles of Business Activity in the Context of Sustainable Development. *Lecture Notes in Networks and Systems*. 2021. №194. P. 273–285.
2. OECD Agriculture. URL: <https://www.oecd.org/agriculture/>
3. Hendricks, N. P., Smith, A., Villoria, N. B., Stigler, M. The effects of agricultural policy on supply and productivity: Evidence from differential changes in distortions. *Agricultural Economics*. 2022. P.1-18.
4. Рябоконт В.П. Соціально-економічні умови розвитку аграрного сектору. *Економіка АПК*. 2021. № 2. С. 6-14
5. Agriculture and Food. The World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/agriculture>.
6. Світові моделі підтримки сільського господарства. URL: <https://cutt.ly/c78yJlT>
7. Ідеї для агробізнеса: серія. URL: <https://cutt.ly/j78um60>.
8. Мазур І. І., Фесун Ю. А. Світовий досвід господарювання та впровадження інновацій в аграрний сектор економіки. *Ефективна економіка*. 2021. №2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8663>
9. На стику традицій та інновацій, або 5 нотаток про АПК Японії. URL: <https://cutt.ly/G78iYjW>.
10. OECD Agricultural policy monitoring and evaluation. URL: <https://cutt.ly/l5qDWG1>
11. OECD Homepage . URL: <https://cutt.ly/M5qDxm1>.
12. OECD Agricultural support (indicator). URL: <https://data.oecd.org/agrpolicy/agricultural-support.htm>
13. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
14. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>
15. Transforming our world. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>
16. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>
17. Опендатабот. Які банки в Україні підтримують аграріїв? URL: <https://opendatabot.ua/analytics/agrocredits-2022>
18. АТ Райффайзен Банк. URL: <https://raiffeisen.ua/>
19. АТ «КРЕДІ АГРИКОЛЬ БАНК». URL: <https://credit-agricole.ua/>

REFERENCES:

1. Kalachenkova, K., Melnyk, S., Pavliuchenko, Y., Titova, O., Kvasnytska, R. Principles of Business Activity in the Context of Sustainable Development. *Lecture Notes in Networks and Systems*. 2021. №194. P. 273–285.

2. OECD Agriculture. URL: <https://www.oecd.org/agriculture/>
3. Hendricks, N. P., Smith, A., Villoria, N. B., Stigler, M. The effects of agricultural policy on supply and productivity: Evidence from differential changes in distortions. *Agricultural Economics*. 2022. P.1-18.
4. Riabokon V.P. Sotsialno-ekonomichni umovy rozvytku ahrarnoho sektoru. *Ekonomika APK*. 2021. № 2. S. 6-14
5. Agriculture and Food. The World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/agriculture>.
6. Svitovi modeli pidtrymky silskoho hospodarstva. URL: <https://cutt.ly/c78yJIT>
7. Idei dlia ahrobiznesa: seriia. URL: <https://cutt.ly/j78um60>.
8. Mazur I. I., Fesun Yu. A. Svitovyi dosvid hospodariuvannia ta vprovadzhennia innovatsii v ahrarnyi sektor ekonomiky. *Efektivna ekonomika*. 2021. №2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8663>
9. Na styku tradytsii ta innovatsii, abo 5 notatok pro APK Yaponii. URL: <https://cutt.ly/G78iYjW>.
10. OECD Agricultural policy monitoring and evaluation. URL: <https://cutt.ly/l5qDWG1>
11. OECD Homepage . URL: <https://cutt.ly/M5qDxm1>.
12. OECD Agricultural support (indicator). URL: <https://data.oecd.org/agrpolicy/agricultural-support.htm>
13. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
14. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 30 veresnia 2019 roku № 722/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>
15. Transforming our world. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>
16. Derzhavnyi veb-portal biudzhetu dlia hromadian. URL: <https://openbudget.gov.ua/>
17. Opendatabot. Yaki banky v Ukraini pidtrymuut ahrariiv? URL: <https://opendatabot.ua/analytics/agrocredits-2022>
18. AT Raiffaizen Bank. URL: <https://raiffeisen.ua/>
19. AT «KREDI AHRIKOL BANK». URL: <https://credit-agricole.ua/>

GLOBAL AND NATIONAL ASPECTS OF FINANCIAL SUPPORT FOR THE AGRICULTURAL SECTOR DEVELOPMENT

KVASNYTSKA Raisa, FORKUN Iryna, GORDEEVA Tetyana
Khmelnyskyi National University

The paper substantiates that the reliable food supply of the population is strategically dominant for strengthening the food and, also, the national security of any country and its sustainable development. The purpose of the article is to substantiate the essence of the state financial support for the agricultural sector development, its role in ensuring sustainable growth both at the level of a sovereign country and at the international level; and, to study the international experience of governments and the approaches of the OECD experts regarding the governments support for agricultural producers. The rapid changes in the socio-economic and political situation in the global world and the need to ensure food security require increasing attention to the development of the agricultural sector. According to world experience, the modern agricultural economy must be based on innovations that should equally apply to almost all production factors: equipment, technologies, animal breeds, plant varieties, financing, logistics, etc. The article defines that the financing of the agriculture sector is a factor that can be attributed to both ensuring the functionality of this sector and stimulating its development. Therefore, the research of existing and development of new approaches to the financing of agrarian entities and the assessment of their efficiency was conducted. Volumes of financing via programs of state financial support for agrarian sector enterprises of Ukraine in 2018-22 were analysed and divergent trends in their financing were identified. Considering the increasing trend of the effect of returns in financial support via corporate income tax, the state support programs for agricultural producers should be expanded and increased in funding. Thus, it can be affirmed that state financial support contributes to the development of agriculture, its profitability, and the increasing revenues of the state budget because of the returns on financial support. At the same time, it is proposed that agricultural producers more actively resort to preferential bank lending due to its incentive features.

Ключові слова: agricultural sector, financial support, lending